

Fylkesmannen i Hordaland

Sakshandsamar, innvalstelefon
Jørgen Aarø, 55 57 20 46

Vår dato
14.04.2014
Dykkar dato

Vår referanse
2014/459 433.51
Dykkar referanse

John-Inge Vik
Vik
5396 VESTRE VINNESVÅG

Avslag på søknad om løyve til felling av freda kongeørn i Fitjarøyane

John Inge Vik har søkt om løyve til felling av skadegjerande kongeørn i Fitjarøyane i Fitjar kommune i Hordaland. Det er dokumentert at kongeørn tar sau i beiteområdet, og dei siste to åra har dei totale tapa auka.

Etter rovviltsforskrifta er det eit krav at skadefelling skal rettast mot bestemte individ. Det er vanskeleg å fastslå kva som er den rette skadegjeraren, og det er uvisse knytt til verknaden av eit eventuelt uttak. Vilkåra i forskriftena er difor ikkje oppfylt. På bakgrunn av dette avslår vi søknaden om skadefelling av kongeørn.

Vi viser til søknad om løyve til felling av skadegjerande kongeørn i Fitjarøyane jurnalført hos oss 10. januar 2014.

Det har tatt lengre tid enn ønskjeleg å handsame saka på grunn av eit mål om å koordinere fleire pågående saker knytt til kongeørn og villsau i Fitjarøyane. Dette inkluderer erstatning for tap til kongeørn i 2013, søknad om tilskott til førebyggande tiltak mot rovviltskadar i 2014 og kontroll med tilskott.

Lovgrunnlag og politiske føringer

Vedtaket er heimla i rovviltsforskrifta § 12 jf. naturmangfaldlova § 18. Følgjande politiske føringer og lovverk ligg til grunn for sakshandsaminga:

- St. meld. nr. 15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur
- Innst. S. nr. 174 (2003-2004)
- Rovviltforliket 2011, representantforslag 163 S (2010-2011) og handsaming av denne 17. juni 2011
- Brev frå Miljøverndepartementet av 25. august 2011 om vidare oppfølging av rovviltsforliket 2011
- Viltlova
- Naturmangfaldlova
- Rovvilstforskrifta
- Forvaltingsplan for rovvilt region 1, vedtatt 27. mars 2014

Internasjonale avtalar

Noreg er forplikta til å ta vare på planter, dyr og deira leveområde gjennom fleire internasjonale avtalar. Bernkonvensjonen frå 1979 skal beskytte ville dyr, planter og leveområde i Europa. Noreg ratifiserte avtalen i 1986. Konvensjonen om biologisk mangfald frå 1992 er signert av rundt 190 land og forpliktar Noreg til å ta vare på det biologiske mangfaldet, samt fremme samarbeid med andre land om forvalting av felles bestandar og artar.

Rammene for norsk rovviltforvaltning er gitt frå norsk miljøvernlovgiving og dei internasjonale avtalane Noreg har slutta seg til.

Nasjonale rammer

Rovviltforliket frå 2011 vart inngått med semje mellom alle politiske parti. Her vart det slått fast at norsk rovviltforvaltning skal skje innanfor rammene av naturmangfaldlova og Stortinget sin handsaming av denne, Bernkonvensjonen og den todelte målsettinga etter rovviltforliket av 2004, og vidare oppfølging av dette. Forvaltinga skal bygge på vitskapleg og erfaringsbasert kunnskap, og det skal visast respekt for eigedomsretten og livskvaliteten til enkeltmenneske og lokalsamfunn. Den todelte målsettinga i rovviltforliket seier at Noreg skal ha ei forvalting som sikrar levedyktig næringsverksemd i landbruket, samstundes som vi skal ha levedyktige bestandar av rovvilt. Rovviltforvaltinga skal bygge på ein politikk som sikrar overlevinga til dei store rovviltartane i norsk natur og samstundes dempar konfliktane og motverkar uvisse, innanfor den todelte målsetninga.

Noreg er delt inn i åtte rovviltregionar med kvar si rovviltnemnd og med ulike målsettingar til bestandar av rovvilt. Hordaland er del av region 1, der beitenæringa skal ha prioritet¹.

Rovviltforliket frå 2004 bygde på St. meld. nr. 15 (2002-2003) Rovvilt i norsk natur og Stortinget si handsaming av denne i Innst. S. nr. 174 (2003-2004). Føringane i rovviltforliket frå 2004 er følgt opp i forskrift om forvalting av rovvilt som vart vedtatt 18. mars 2005. Rovviltforskrifta er heimla i naturmangfaldlova og viltlova, og til saman utgjer desse lovene og forskrifta dei juridiske rammene for norsk rovviltforvaltning.

Formålsparagrafen (§ 1) i naturmangfaldlova lyder:

Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, også som grunnlag for samisk kultur.

I naturmangfaldlova § 18 heiter det:

*§ 18. (annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene)
Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak tillate uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk [...]
b) for å avverge skade på avling, husdyr, tamrein, skog, fish og vann eller annen eigedom [...]*

---

¹ Rovviltnemnda Region 1. 2014. Forvaltingsplan for rovvilt i Region 1 – Sogn & Fjordane, Hordaland, Rogaland og Vest-Agder. Fylkesmannen i Rogaland, Stavanger.

Formålsparagrafen (§ 1) til rovviltforskrifta lyder:

Formålet med denne forskriften er å sikre en berekraftig forvaltning av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Innenfor en slik ramme skal forvaltningen også ivareta hensynet til næringsutøvelse og andre samfunnsinteresser. Forvaltningen skal være differensiert slik at hensynet til ulike interesser vektlegges forskjellig i ulike områder og for de ulike rovviltarter. Forskriften skal sikre en forvaltning som vektlegger utsigbarhet og lokal medvirkning.

Uttak av kongeørn er regulert av rovviltforskrifta § 12:

Fylkesmannen kan gi tillatelse til felling av enkeltindivider av kongeørn som volder vesentlig skade på bufe eller tamrein, forutsatt at felling kan rettes mot bestemte individer, jf. viltloven § 14. Vedtak om felling skal være begrenset til et bestemt område og tidsrom. Det kan knyttes vilkår til fellingsstillatelsen

Velferda til bufe er regulert gjennom lov av 19. juni 2009 om dyrevelferd og tilhøyrande forskrifter. Mattilsynet har forvaltingsmynde etter dette regelverket.

Opplysingar i søknaden

Søkjar skriv at kongeørn etablerte seg i Fitjarøyane i 1999. Som ein av dei største villsau-bondene har han merka at kongeørna har blitt eit større problem for kvart år, og dei siste to åra har det vore ekstra ille. Om vinteren har han observert sju – åtte kongeørner i øyane og litt færre på sommaren og om hausten. Når kongeørna drep ungdyr eller lam, kjem også havørn til, og det kan vere opptil ti – tolv ørner på eit kadaver.

Søkjar opplyser at etter store tap av villsau i 2012 og 2013 har Mattilsynet varsla vedtak om beiterestriksjonar i Fitjarøyane i 2014, og forlangar at tiltak blir sett i verk.

Tiltak for å avgrense tap har vore prøvd, og sidan kongeørn ikkje er rekna som utrydningstrua vil han søkje om løyve til å felle ørn som drep villsauen i området.

Fitjarøyane

Fitjarøyane i Fitjar kommune er eit beiteområde der det er utegangardrift med villsau i kystlynghei. Beiteområdet til Fitjarøyane beitelag omfattar øyane Eggøy, Torsdagsøy, Ivarsøy, Arholmen og Ålforo.

I rapport M23-2013 frå Miljødirektoratet er Fitjarøyane utpeikt som eit referanseområde for kystlynghei i Hordaland, då det er eitt av få område langs den sørlege vestlandskysten der det er mogleg å halde i hevd eit større skjergardsområde med kystlynghei². Grunneigarane samarbeider med kommunen om drift og skjøtselstiltak i lystheia. Fleire grunneigarar får tilskott til utvalde naturtypar for å skjøtte lystheia, sjølv om kystlynghei ikkje formelt er blitt ein utvald naturtype. Søkjar får tilskott til skjøtsel av kystlynghei på Eggøy.

Tap til kongeørn i Fitjarøyane og Austevoll

Tap av sau til kongeørn i Fitjarøyane har lenge vore eit problem, men med litt varierande omfang. Problemet har stort sett vore konsentrert til vinterhalvåret. Dei siste to åra har det vore

² Kaland, P.-E. & Kvamme, M. 2013. Kystlyngheiene i Norge – kunnskapssatus og beskrivelse av 23 referanseområder. Miljødirektoratet, Trondheim.

jamne tap gjennom heile året og dei totale tapa har auka mykje. Spesielt i 2013 var tapa høge. I 2013 vart det òg registrert eitt tap til kongeørn i søkjar sin besetning på Austevoll. I Fitjarøyane er det tap av både lam og eittåringar i besetninga. Det kan ha samanheng med at villsau som lever som utegangarar i kystlynghei blir små av vekst samanlikna med andre rasar og andre driftsformer.

Tabell 1 syner søkjar sine innrapporterte og erstatta tap til kongeørn i Fitjarøyane beitelag, registrert i Rovbase. Det har vore gjort relativt få kadaverfunn i området i høve til dei totale tapa. Det har difor vore vanskeleg å få tilstrekkeleg dokumentasjon for tapsårsaka. I 2012 gjorde søkjar ein ekstra innsats for å få samla dokumentasjon, og vi vurderte at det var sannsynleggjort at alt tap over normaltapet skuldast kongeørn. Erstatningssøknaden for 2013 er enno ikkje ferdig handsama.

I Rovbase er det oppført 37 kadaverfunn i Fitjarøyane sidan 2005 og fem i Austevoll sidan 2008. 14 av kadavera i Fitjarøyane er registrerte som dokumentert eller antatt drepne av kongeørn, medan to av dei fem i Austevoll er vurderte til antatt drepne av kongeørn.

I tillegg til Fitjarøyane har søkjar òg dyr i Austevoll. Han har fått tilskott til førebyggande tiltak mot tap til rovvilt for å ha delar av besetninga på garden her. I 2013 rapporterte søkjar at han hadde 298 søyer, 253 søyer utan lam og 353 lam i sin besetning, totalt 904 dyr.

Statens naturoppsyn har fått melding om nokre få kadaverfunn i Fitjarøyane og Austevoll i 2014, men desse er ikkje undersøkte.

Tabell 1: Innmeldte- og erstatta tap til kongeørn dei siste ti åra. Rovbase april 2014.

År	Søyer	Søyer u/lam		Lam		Totalt omsøkt tap til kongeørn	Totalt tap erstatta
		Innmeldt	Erstattat	Innmeldt	Erstattat		
2003	-	18	7	1	0	19	7
2005	-	-	-	32	16	32	16
2006	-	14	0	12	7	26	7
2007	-	12	7	21	6	33	13
2008	-	13	1	29	6	42	7
2010	-	4	2	10	0	14	2
2012	-	7	1	45	36	52	37
2013	2	40	ikkje handsama	67	ikkje handsama	109	Ikkje handsama

Fylkesmannen sin vurdering av søknaden

Naturmangfaldlova § 1 slår fast at artar og deira genetiske mangfold skal bli ivaretatt på lang sikt. Artane skal finnast i levedyktige bestandar i deira naturlege utbreiingsområde. Vedtak om tiltak etter naturmangfaldlova skal vegast opp mot andre viktige samfunnsinteresser, jf. § 5. I denne saka er det omsynet til kongeørn i Fitjarøyane som må vegast opp mot landbruksdrifta, samstundes som det viktige kulturlandskapet er med i vurderinga.

Etter naturmangfaldlova § 7 skal prinsippa i same lov §§ 8 til 12 leggjast til grunn ved utøving av offentleg mynde, og vurderingane skal kome fram i vedtaket. Kunnskap om konge-

ørna sin biologi, bestandsstatus i Hordaland, registrerte hekkande par i området og taps-historikken i Fitjarøyane utgjer kunnskapsgrunnlaget i saka, jf. naturmangfaldlova § 8.

Kongeørna er territoriell

Kongeørna lever i par som har faste territorium på 100 til 200 km². Innanfor territoriet kan paret ha fleire reir som dei vekslar på å bruke. Fitjarøyane inngår i territoriet til eit hekkande kongeørnpar som har fleire påviste reirplassar i området. I 2013 registrerte Statens natur-oppsyn (SNO) vellukka hekking i eitt av reira. I tillegg til det territoriehevdande paret, kan det vere fleire kongeørner i området, men då yngre fuglar som berre har tilhald her deler av året. Det er påvist at unge fuglar som ikkje har eigne territorium trekker sørover eller ut mot kysten i løpet av hausten³.

I Hordaland er det anslått at det er 57-86 territorium av kongeørn⁴. På landsbasis er det anslått ein bestand av om lag 1160-1440 territoriehevdande kongeørnpar⁵. Sett i lys av dette vil ikkje uttak av nokre få individ ha mykje å seie for bestanden si overleving, jf. naturmangfaldlova § 10 om økosystemtilnærming og samla belastning. Det finst utegangardrift med villsau andre plassar i Hordaland og på Vestlandet, slik at liknande problemstillingar kan dukke opp. I eit slikt perspektiv er naturmangfaldlova § 10 viktigare sidan det ikkje er ønskeleg å etablere ein praksis for skadefelling slike plassar.

Felling skal rettast mot skadegjerande individ

At kongeørn valdar skade på villsau i Fitjarøyane er dokumentert gjennom kadaverundersøkingar gjort av SNO, og det er registrert dokumenterte tap i Rovbase kvart år dei siste fire åra. Sjølv om det har variert noko, har dei innmeldte tapstala jamt over vore relativt høge dei siste ti åra. Det er funne kadaver av lam i eitt av reira til det lokale hekkeparet og det er sannsynleg at desse fuglane står for ein del av tapa i området. Når det gjeld observasjonar av ørn som et på kadaver av villsau, er ikkje dette prov på at sauene er drepen av ørna. I tillegg til å vere ein aktiv jeger er kongorna ein åtseletar som vil nytte høvet til å ete når ho finn daude kadaver.

Søkjar skriv at han har observert sju – åtte kongeørnar i området, medan SNO registrerte to unge individ på registrering ved gjennomfart 5. februar i år. Den 3. mars observerte SNO eitt kongeørnindivid ved Ivarsøy etter synfaring på øyane. Det er truleg ikkje berre det hekkande kongeørnparet som tar sau og lam i Fitjarøyane. Når søkjar i tillegg har dokumenterte tap til kongeørn i besetninga på Austevoll, er det sannsynleg at det er snakk om fleire skadegjerarar over eit stort område. Informasjonen i søknaden gir ikkje nok informasjon til å kunne rette tiltaket mot bestemte individ.

På grunn av uvisse om verknaden av eit eventuelt uttak av ein eller fleire kongeørner er føre-var-prinsippet i naturmangfaldlova relevant for utfallet av saka. Det skal takast sikte på å unngå mogleg vesentleg skade på naturmangfaldet når det blir fatta ei avgjerd utan at det finst tilstrekkeleg kunnskap om verknadane på naturmiljøet, jf. naturmangfaldlova § 9. Når kunnskapsgrunnlaget ikkje er tilstrekkeleg må føre-var-prinsippet bli tillagt større vekt. Sjølv om det er fastslått at kongeørn valdar vesentleg skade på sau i Fitjarøyane er det usikkert om uttak av nokre få individ vil løyse problemet.

---

³ Rovviltportalen, www.rovviltpotalen.no, 19.2.2014

⁴ Bergo, G. & Tysse, T. 2012. Kongeørn, territorielle, sluttrapport, rovvilregion 1.

⁵ Rovviltportalen, www.rovviltpotalen.no, 19.2.2014.

Etter rovviltnemndas § 12 kan Fylkesmannen gje fellingsløyve til enkeltindivid av kongeørn som valdar vesentleg skade på bufe eller tamrein, men føresetnaden er at felling kan rettast mot bestemte individ. I dette tilfellet er det ikkje mogeleg å knyte tapa til eitt eller fleire konkrete individ. Det gjer det vanskeleg å vite om skadefelling vil ha ønska effekt. Uttak av det hekkande paret kan bidra til å redusere tap av sau til kongeørn i Fitjarøyane, men det er usikkert i kor stor grad. Det er heller ikkje mogeleg å slå fast om løysinga vil vere varig. I denne saka vurderer vi at vilkåra i rovviltnemnda § 12 ikkje er oppfylte.

Sidan søknaden blir avslått er naturmangfaldlova §§ 11 og 12 ikkje relevante.

Eitt av grunnvilkåra i rovviltnemnda § 12 er ikkje oppfylt. Det er ikkje mogeleg å knyte tapa til eitt eller fleire konkrete individ. Det er samstundes vanskeleg å vite om skadefelling vil ha ønska effekt. Vi finn det derfor ikkje nødvendig å vurdere saka om eit eventuelt fellingsløyve mot det å sikre levedyktig næringsverksemder i landbruket, som er ei grunnleggjande avvegning som skal gjerast på grunnlag av norsk rovviltpolitikk. Vi viser elles til det som går fram nedanfor om tiltak mot tap av sau til kongeørn i Fitjarøyane.

Tiltak mot tap av sau til kongeørn i Fitjarøyane

Fylkesmannen er innstilt på å finne ei akseptabel løysing på dei utfordringane saueeigar står ovanfor i Fitjarøyane, sjølv om grunnlaget ikkje er til stades for å gi eit løyve til felling av kongeørn etter denne søknaden.

På møte mellom Mattilsynet, Stord og Fitjar landbrukskontor, Statens naturopdyn og Fylkesmannen 3. januar 2014 drøfta vi situasjonen i øyane og forsøkte å komme fram til mulige løysingar. Fylkesmannen var på møtet representert ved både landbruksavdelinga og miljøvern- og klimaaavdelinga. Mattilsynet understrekte at varselet om beiterestriksjonar var knytt til tapa til kongeørn og oppmoda om at det vart søkt om fellingsløyve. Forutan dette vart vi einige om følgjande planar og tiltak i 2014, jf. referatet frå møtet:

- John Inge Vik held fram med å melde frå om kadaverfunna til Statens naturopdyn i samband med vanlege tilsyn
- Statens naturopdyn skal kartlegge ørneaktivitet i Fitjarøyane vinteren og våren 2014 med sikte på å fastslå art, tal og omtrentlig alder på ørnar i området
- John Inge Vik skal fortsetje med forsøk der unge og eldre dyr går i blanda flokkar
- John Inge Vik held fram med å arbeide med ny driftsbygning på Austevoll.
- Fylkesmannen og Mattilsynet skal begge skrive brev der behovet for driftsbygning blir stadfesta, sjølv om det er snakk om utegangarsau.
- Fylkesmannen skal be rovviltnemnda i region 1 om meir midlar til førebyggjande tiltak, med sikte på at ein større del av dei mest rovviltutsette dyra blir flytta til Austevoll i vinter.

Så langt har Fylkesmannen spelt inn behovet for midlar til rovviltnemnda og Statens naturopdyn har vore på to synfaringar i Fitjarøyane.

Vedtak

Etter rovviltnemndas § 12 kan Fylkesmannen gje løyve til skadefelling av kongeørn som valdar vesentleg skade på bufe og tamrein. Føresetnaden om at fellinga skal kunne rettast mot bestemte individ er ikkje oppfylt. På bakgrunn av dette avslår vi søknaden om løyve til felling av skadegjerande kongeørn.

Vedtaket er heimla i forskrift om forvalting av rovdyr §12.

Klagerett

Du kan klage på vedtaket innan tre veker, jf. forvaltningslova §§ 28 og 29. Klaga skal stilst til Miljødirektoratet, men sendast til Fylkesmannen i Hordaland, jf. forvaltningslova § 32.

Med helsing

Rune Fjeld
assisterande fylkesmann

Kjell Kvingedal
miljøvernsjef

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen underskrift.

Kopi

Miljødirektoratet	post@miljodir.no
Regionalt rovviltansvarleg SNO	rein-arne.golf@miljodir.no
Lokal rovviltkontakt SNO	hart-hau@online.no
Fitjar kommune	fitjar@fitjar.kommune.no
Mattilsynet	postmottak@mattilsynet.no
Hordaland fylkeskommune	hfk@hfk.no
Hordaland bondelag	hordaland@bondelaget.no
Bonde- og småbrukarlaget Hordaland	hordaland@smabrukarlaget.no
NJFF Hordaland	hordaland@njff.no
Naturvernforbundet Hordaland	hordaland@naturvernforbundet.no
NOF Hordaland	nof@fuglar.no
Norsk villsaulag	post@villsau.no